

DISCUSSIE EUTHANASIE

In de bijdrage van BURGMEIJER (1982) komt één zin voor, die ik graag zou willen citeren: „Het moge duidelijk zijn dat ik geneeskunst en euthanasie niet onverenigbaar vind en dat ik de mogelijkheid niet a priori uitsluit dat ik in een bepaalde situatie mijn hoogste respect voor het menselijk leven tot uitdrukking kan brengen door het beëindigen van dat zelfde leven.” Hieruit spreekt een betrekkelijke onzekerheid. Het is deze onzekerheid waar ik het over zou willen hebben.

Niet iedereen heeft deze immers. Er zijn mensen die de gedachte aan enige realiteit buiten de zichtbare, materiële wereld radicaal afwijzen. Anderen zijn van de werkelijkheid van een goddelijke, scheppende, bovenzinnelijke wereld – welke uitdrukking wij gebruiken doet er hier niet zo veel toe – volledig overtuigd. Mijn indruk is, dat Burgmeijer een derde groep mensen vertegenwoordigt, waarvan we kunnen zeggen „dat ze het niet weten”. Van keiharde materialisten zal men vaak het gevoel hebben dat hun mening dogmatisch bepaald is. Van de religieus georiënteerden – zoals ik de andere groep even wil noemen – zal men hetzelfde kunnen zeggen. Van beide groepen heeft men niet het gevoel dat ze het niet weten.

Ten aanzien van de problematiek van abortus en euthanasie – voor mij zijn beide vraagstukken onafscheidelijk verbonden – zou ik een opmerking willen maken, die ik nog slechts weinig gehoord heb. Het is in dit tijdschrift meermalen voorgekomen dat iemand over „een leven vóór de geboorte” sprak. Als antwoord daarop werd dan gewoonlijk gezegd dat men dit standpunt volledig respecteerde, doch tevens moest uitspreken dat dat een kwestie van geloof was. Leven vóór de geboorte en leven ná de dood zijn een kwestie van geloof, zei men.

Wat men dan vergeet er aan toe te voegen is: „géén leven vóór de geboorte” en „géén leven ná de dood” is ook een geloof! Niemand heeft door een luikje in het hiervoormals of het hiernamaals gekeken en gezegd dat er niks was en toen het luikje weer dichtgeklapt. Ik meen dat het juist is te zeggen dat wij het niet weten. Betekent dit echter dat we hier geen enkel oordeel kunnen vellen?

In de zintuiglijke wereld – zoals men dat pleegt te zeggen – hebben we onze wetenschap ontwikkeld en doen dit nog steeds. Men voelt dat aan de ene kant een steeds groter veld van ervaringen voor ons oprijst, doch aan de andere kant een minstens even groot veld van vragen opdoemt. Ik vind het een verheugend feit, ook in dit tijdschrift in de laatste jaren steeds meer vragen bespeurd te hebben. De verhouding tussen „weten” aan de ene kant en „vragen hebben” aan de andere kant, is uiterst subtiel. Het is goed wanneer „wetenschap” tevens haar begrenzing bespeurt.

Hier kom ik terug op het artikel van Burgmeijer. Zoals ik al opmerkte, verschijnt in zijn hele opstel een

bepaalde onzekerheid. Maar, wat het belangrijkste is, deze onzekerheid belet hem niet dingen te beoordelen die niet geheel in het vlak van het weten liggen. Dit laatste zou ik de wereld van het exacte willen noemen, de andere die van het „inacte.” Het exacte wordt gevormd door het zintuiglijk waarneembare, het inacte leeft in ons beoordelen en in onze beslissingen.

Het voortdurend met elkaar in wisselwerking treden van deze gebieden is mijns inziens de bron van de onzekerheid die werkelijk filosofisch denken altijd met zich meebrengt. Doch hoe ver gaat deze onzekerheid? Wanneer wij aan een muziekstuk denken dat half af is, hangt dan de tweede helft volkomen in de lucht? In geen geval. Immers, het eerste deel heeft een wetmatigheid in het leven geroepen, die de vorm van het totaal steeds meer en meer aan het licht brengt. Dit is het wezen van het kunstzinnige. Kunst is het openbaren van een wetmatigheid die vanuit een andere wereld in het exacte geopenbaard wordt. Bij het „beoordelen” heb ik het gevoel met die zelfde wetmatigheid te maken te hebben.

Bij het vraagstuk over euthanasie hebben we echter niet alleen te maken met kennis van feiten en het vormen van een oordeel, doch tevens met een derde element: met het nemen van een beslissing.

Zoals het waarnemen met het exacte verbonden is, zo zijn beoordelen en besluiten verbonden met het inacte. Zoals het beoordelen een kunstzinnig probleem is, valt besluiten in het gebied van het morele. Dat hier geen scherpe grenzen bestaan, is duidelijk.

Wetenschap en kunst hebben zich in de achter ons liggende eeuwen voortdurend ontwikkeld, doch ook in het gebied van het nemen van morele beslissingen hebben we met een ontwikkeling te maken. Duizenden jaren heeft de mensheid zich gericht naar religieuze wetten. Langzamerhand trad een ander richtsnoer voor het menselijke handelen op de voorgrond, de menselijke rechtsorde, de wetgeving.

Ik meen dat we op het ogenblik bezig zijn een derde fase binnen te treden en dat de problemen van euthanasie daar ten nauwste mee samenhangen. Deze derde fase is, dat de mensen door het steeds verder ontwikkelen van hun individualiteit, op wetenschappelijk, kunstzinnig en moreel gebied, ertoe zullen moeten komen, zélf hun beslissingen te nemen. Op grond waarvan? Op grond van een oordeel dat men zichzelf moet leren vormen.

Voor mij is het streven een wetgeving in het leven te roepen die de gebieden van abortus en euthanasie vast wil leggen, een van de meest tragische ontwikkelingen onzer tijd, hoewel ik er zeer goed begrip voor heb. Overgangstijden zijn altijd dramatisch. Wanneer in bepaalde omstandigheden euthanasie wettelijk toegestaan zou worden, zou dit betekenen dat men zelf minder zou gaan beoordelen. Op het gebied van de

abortus bestaat het gevaar dat men zich van de verantwoordelijkheid bevrijd voelt, want „het mag”. Volgens mij zal de mens zich zó moeten ontwikkelen, dat hij, wat hem eens van buitenaf opgelegd werd, in eigen hand gaat nemen. Dan wordt hij in zijn beslissingen geleid door zijn eigen oordeel.

Uit hetgeen ik tot nu toe gezegd heb, blijkt dat oordelen tussen weten en handelen staat. Daarom ben ik zo getroffen door de volgende zin in het artikel van Burgmeijer: „Euthanasie zal in mijn praktijk wel bespreekbaar zijn. Of ik inderdaad het dodelijke spuitje niet wil, durf of kan geven, kan ik, zoals gezegd, niet bepalen vóórdát die situatie zich heeft voorgedaan.” Men voelt hieruit: hij weet het niet; hij laat het afhangen van de situatie, afhangen van z'n oordeelsvermogen op dat ogenblik en behoudt zich het recht voor te handelen naar eigen inzicht. Bij het vormen van een oordeel tasten wij een heel andere wereld af dan die welke in het exacte voor ons ligt. Hier ligt voor mij het sympathieke in bovengenoemd artikel en bovendien het kunstzinnige. Het meema-

ken van de gedachtengang zoals die in dit artikel ontwikkeld is, bracht mij tot de conclusie: er bestaat een bewegingskunst, een spraakkunst, doch ook een denkkunst.

Om nog even op het vraagstuk van de euthanasie terug te komen: vraagt men mij wat ik van euthanasie vind, dan kan ik slechts zeggen: de mensen moeten het ten slotte zélf weten. Wie tot geen beslissing in staat is, zal zich vanzelfsprekend naar iedere voor hem geldende instantie moeten en mogen kunnen richten, doch het artikel van Burgmeijer vraagt niet naar een instantie maar naar een beoordeling in vrijheid. Misschien zal ons dat in staat stellen ééns te weten wat we doen.

Literatuur: BURGMEIJER, R.J.F. (1982) *Ned. T. Geneesk.* 126, 1834.

Oktober 1982

L.F.C. MEES

VRAAG EN ANTWOORD

(De beantwoording van de in deze rubriek gestelde vragen berust op gegevens, ons verstrekt door daartoe geraadpleegde deskundigen)

Anabole steroïden voor kinderen

Vraag 52. Wat zijn de erkende indicaties voor anabole steroïden bij kinderen?

Antwoord. Er zijn geen officiële, door de overheid erkende, wetenschappelijk gefundeerde indicaties voor metandiënon (Dianabol) en ethylestrenol (Orgabolin), omdat beide behoorden tot de groep van „oude” (d.w.z. vóór 1964 op de markt zijnde) producten, waarvan de bijsluiterteksten nooit door het College ter Beoordeling van Geneesmiddelen zijn beoordeeld. Metandiënon had een zeer uitvoerig indicatiespectrum, doch de bijsluitertekst vermeldde expliciet dat het preparaat slechts geschikt was voor toepassing bij volwassenen. Het middel is in Nederland niet meer verkrijgbaar. Ethylestrenol wordt in ons land wel voor gebruik bij kinderen aangeprezen, met name bij „steeds afnemende voedingstoestand met verval van krachten; hardnekkig of causaal niet te beïnvloeden anorexie en (of) te laag lichaamsgewicht, bijv. ten gevolge van acute en chronische aandoeningen”. Een waarschuwing tegen het gevaar van virilisatie ontbreekt. Anabole steroïden dienen niet voor dit doel gebruikt te worden, omdat premature sluiting van de epifysen volledige uitgroei kan belemmeren¹ en omdat pubertas praecox kan ontstaan.² Het zou van wijs beleid getuigen als de fabrikant zijn bijsluitertekst op korte termijn drastisch zou herzien.

De indicaties dienen beperkt te worden tot aplastische anemie en anemie bij uremie; de werking bij osteoporose is onbewezen.³ Deze laatste aandoening wordt heden ten dage op andere wijze behandeld.

LITERATUUR

¹Marbie A, Selenkow HA, Rose LI, Dluhy RG, Williams GH. Endocrine diseases. In: Avery GS, red. Drug treatment. Sydney: ADIS Press, 1980: 543.

²Shirkey HC. Paediatric clinical pharmacology and therapeutics. In: Avery GS, red. Drug treatment. Sydney: ADIS Press, 1980: 117.

³Hart FD. Rheumatic disorders. In: Avery GS, red. Drug treatment. Sydney: ADIS Press, 1980: 871.

Huishoudelijke magnetron-ovens (nog) niet bruikbaar voor het steriliseren van handschoenen

Vraag 53. Is het u bekend of een magnetron van Philips te gebruiken is voor het steriliseren van handschoenen van rubber en plastic voor de praktijk?

Antwoord. Een magnetron is een apparaat waarmee door microgolvenenergie (golflengte 2450 Mhz) materialen van diverse aard kunnen worden opgewarmd. Het warmte-effect wordt veroorzaakt door de wrijving, die ontstaat wanneer de microgolven de delen van de moleculaire structuur in trilling brengen. In principe lenen alleen stoffen met een polaire molecuulstructuur zich voor dit doel (bijv. waterige oplossingen).¹ Afhankelijk van de chemische samenstelling kunnen stoffen koud blijven, warm worden, smelten, verbranden etc.